

فرا تر از دیکته

مرور روش‌های نوین املانویسی

فاطمه ستوده‌نیا

کارشناس آموزش ابتدایی و آموزگار پایه‌ی چهارم

ابتدایی شهرستان تنکابن

زهره حاجی‌پور

کارشناس ارشد مدیریت آموزشی و آموزگار پایه‌ی چهارم

ابتدایی شهرستان تنکابن

بیان می‌کنند برای آن‌ها مشکل خواهد بود. به همین سبب، زبان نوشتاری در سلسله‌مراتب توانایی‌های زبانی (گوش‌دادن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن) بعد از سایر اشکال زبان یاد گرفته می‌شود. لذا هر گونه مشکلی در سایر زمینه‌ها مانند گوش‌دادن، سخن گفتن و خواندن می‌تواند بر یادگیری زبان نوشتاری تأثیر منفی داشته باشد. برخی کودکان از مهارت کافی در نوشتن برخوردار نیستند؛ زیرا مهارت پیش‌نیاز نوشتن با دست را نیاموخته‌اند. از عمده‌ترین این مهارت‌ها عبارت‌اند از: درک موقعیت بدن فرد به اشیاء، شکل‌ها و بازشناسی آن‌ها، درست گرفتن مداد و تنظیم وضعیت کاغذ در برابر چشم‌ها و بدن و چرخش دست برای تولید منحنی‌ها.

بیان مسئله

املا به‌عنوان یکی از مهارت‌های نوشتاری، در دوره‌ی ابتدایی، از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ زیرا پایه و بنیادی برای یادگیری نوشتن دانش‌آموزان به شمار می‌آید. هر گونه ضعف در یادگیری درس‌ها، به‌خصوص در طول دوره ابتدایی، نتیجه‌ها و عواقبی به همراه خواهد داشت که در دوره‌های تحصیلی بالاتر، در وضعیت تحصیلی دانش‌آموز، نمایان خواهد شد. مطالعه‌ی خطاهای املایی کودکان می‌تواند ما را از چگونگی یادگیری و شناخت کودک از نظام املایی زبان خود آگاه سازد و پیامدهای نظری و کاربردی مفیدی به همراه داشته باشد. با توجه به افت شدید تحصیلی ناشی از خطاهای املایی و فشار روانی بسیار زیادی که این امر بر دانش‌آموزان و والدین و حتی آموزگاران وارد

موجب بی‌علاقگی دانش‌آموزان به یادگیری این مهارت می‌شود.

املا یکی از موضوع‌های درسی است که در آن خلاقیت و تفکر و اگر فعال نمی‌شود، فقط الگو یا ترتیب قرار گرفتن حروف به‌عنوان صورت صحیح کلمه پذیرفته می‌شود و حالت بینابینی هم پذیرفته نیست (لرنر، ۱۳۹۰). احتمالاً بهره‌گیری از حافظه برای نوشتن کلمه‌ای از خواندن آن دشوارتر است؛ زیرا در خواندن کلمه‌ای بازشناسی یا عمل تبدیل یک نماد یا نشانه مطرح است و متن موجود نیز این امر را تسهیل می‌کند، در حالی که در نوشتن املا، یک کلمه، عمل تبدیل فقط از طریق حافظه صورت می‌گیرد و نشانه‌های جانبی و زمینه‌ای نیز وجود ندارند. لذا ممکن است برخی کودکان در نوشتن املا با دشواری روبه‌رو شوند، ولی در مهارت خواندن مشکل نداشته باشند. البته گاه نیز هر دو مشکل با یکدیگر دیده می‌شود (سیف نراقی و نادری، ۱۳۷۹).

عمل نوشتن املا به دلیل انتزاعی بودن آن برای کودک فعالیتی دشوار است، به‌ویژه با توجه به خودمداری کودکان، نوشتن مطالبی که دیگران

اهمیت درس املا، به‌عنوان مهارتی نوشتاری، نه تنها در دوره‌ی ابتدایی، بلکه در آینده‌ی تحصیلی دانش‌آموزان نیز تأثیر بسزایی دارد. روش‌های سنتی املا سبب کاهش انگیزه و اشتیاق دانش‌آموزان به این درس شده است. این کاهش انگیزه در نمرات دانش‌آموزان بروز پیدا می‌کند و دلیل این نمرات پایین تنبلی دانش‌آموزان تلقی می‌شود، در حالی که با توجه به سن دانش‌آموزان، روند یکنواخت و تکراری است که سبب کاهش انگیزه آن‌ها به درس املا شده است. به همین دلیل به کارگیری روش‌هایی نوین و متفاوت در درس املا از اهمیت چشمگیری برخوردار است. این روش‌ها نه فقط سبب افزایش اشتیاق دانش‌آموز در زنگ املا می‌شود، بلکه در افزایش انگیزه‌ی درسی و تحصیلی آن‌ها نیز اثرگذار است. در این مقاله به ارائه‌ی راهکارها و شیوه‌های خلاقانه و نوین درس املا می‌پردازیم.

کلیدواژه‌ها: املا، دانش‌آموز، روش‌های نوین

مقدمه

اهمیت نوشتن و نیاز به صحیح نوشتن در ایجاد ارتباط با دیگران بر کسی پوشیده نیست. املا یکی از درس‌های موردتوجه معلمان و والدین، از همان پایه‌ی اول ابتدایی، است. ضعف در املا، دانش‌آموزان می‌تواند بر یادگیری درس‌های دیگر نیز اثرگذار باشد. شکست‌های پی‌درپی در املا

می آورد، ضرورت انجام تحقیقات بیشتر در این زمینه مسجل می شود (زند، ۱۳۹۸).

روش های پیشنهادی املانویسی

● کلمات مهم درس را بر کاغذهای رنگی مربعی شکل می نویسیم. سپس کاغذها را تا می کنیم و در ظرفی قرار می دهیم. در بین کاغذهای رنگی عبارت هایی مثل پوچ، بخند، دست بزن، یک دور در حیاط بدو هم می نویسیم. از دانش آموزی می خواهیم ده کاغذ رنگی را انتخاب کند و به ما تحویل دهد. سپس کلمات کاغذ را می خوانیم و به دانش آموزان می گویم که آن ها را بنویسند. احتمال دارد، در بین کاغذهای رنگی، عبارت هایی مثل بخند، پوچ و... وجود داشته باشد. بنابراین دانش آموزان هم تفریح می کنند و هم املا می نویسند.

● ایده اصلی این است که متنی به دیوار کلاس سنجاق شود و دانش آموزان، به صورت جفت، متن را از دیوار به صفحه کاغذ منتقل کنند. نکته ی مهم این است که یکی از دو دانش آموز باید نشسته بماند، در حالی که هم کلاسی او باید کنار متن روی دیوار برود و با همان مقدار متنی که می تواند به خاطر بسپارد، برگردد. سپس آن قسمت را به هم کلاسی نشسته ی خود دیکته کند. آن ها می توانند تا زمانی که رونوشت (کپی) متن کامل شود، هر اندازه که لازم است، به کنار دیوار بروند و متن را ببینند. اولین جفتی که کار را کامل می کند، برنده است.

● معلم از دانش آموزان می خواهد یک بار متنی را که قرار است از آن املا بگوید، با دقت بخوانند و کتاب ها را ببندند. سپس هر چه در ذهن دارند، در

دفترشان بنویسند (عبداللهی حسینی، ۱۳۸۶).

● متنی از یکی از درس های کتاب فارسی انتخاب و برخی کلمات آن حذف می شود. سپس متن در اختیار دانش آموز قرار می گیرد. ابتدا یک بار متن املا برایش خوانده می شود و او با دقت گوش می دهد. بار دوم آرام تر خوانده می شود تا او بتواند کلمه ی جا افتاده را بنویسد. در مرحله ی پیشرفته تر می توان متنی را بدون نقطه نوشت تا دانش آموز هم زمان با گوش دادن آن را کامل کند (زارع و میرمهدی، ۱۳۹۶).

● روی کاغذ، خورشید با چند اشعه کشیده و روی دایره ی خورشید یک کلمه نوشته می شود. سپس آن خورشید در اختیار دانش آموز قرار می گیرد و از او خواسته می شود خوب فکر کند و کلمه ای را که مرتبط با کلمه ی روی خورشید است، روی اشعه ی آن بنویسد (زارع و میرمهدی، ۱۳۹۶).

● معلم جمله ای را انتخاب می کند و آن جمله را کلمه به کلمه روی هر کارت می نویسد و بین

گروه ها تقسیم می کند. سپس جمله یا جملات مورد نظر را روی تابلو می نویسد و از هر گروه می خواهد کارت مربوط به جمله را روی تابلو نصب کند. هر گروهی که بتواند جمله ی خود را سریع تر کامل کند، برنده است و تشویق می شود (بهرزبان، ۱۳۸۶)

نتیجه گیری

از آنجا که درس املا یکی از درس های مهم دوران ابتدایی است، بنابراین معلمان ابتدایی باید به اشتباهات دانش آموزان در این درس توجه ویژه داشته باشند. به کارگیری روش های متفاوت و ایجاد فضای جدید در درس املا، به همراه تلاش و تمرین دانش آموزان، سبب می شود وضعیت دانش آموزان در این درس بهبود پیدا کند. اشتباهات دانش آموزان در درس املا می تواند دلایل متفاوتی داشته باشد. بعضی از اشتباهات آن ها ناشی از نداشتن تمرین و تکرار است. این موضوع می تواند به دلیل استفاده از روش های سنتی و تکراری باشد، از این رو، استفاده از روش های متفاوت و جدید در درس املا می تواند انگیزه ی دانش آموزان را افزایش دهد.

در نتیجه، معلمان می توانند با در نظر گرفتن وضعیت کلاس، در وهله ی اول، از روش های جدید برای علاقه مند ساختن دانش آموزان به درس املا استفاده کنند و در صورت مشاهده ی ضعف برخی دانش آموزان، پس از به کارگیری روش های نوین، به یافتن علت این امر بپردازند.

منابع

۱. بهروزیان، محمدحسن، ۱۳۸۶، «بازی در خدمت املا: معرفی روشهای اصلاح و آموزش دانش آموزان دارای اختلالات یادگیری از طریق بازی» رشد آموزش ابتدایی، دوره ی یازدهم، شماره ی چهارم.
۲. زارع، اعظم و میرمهدی، سیدرضا، ۱۳۹۶، «تأثیر روش های جذاب و خلاق بر بهبود دیکته نویسی دانش آموزان ویژه»، همایش پژوهش های نوین ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی: <https://sid.ir/paper/895671/fa>
۳. زندی، بهمن، ۱۳۹۸، روش تدریس زبان فارسی (در دوره دبستان)، تهران: سمت.
۴. سیف نراقی، مریم، و نادری، عزت الله، ۱۳۷۹، فارسی های ویژه در یادگیری، تهران: میکایل.
۵. عبداللهی حسینی، سیدعلی، ۱۳۸۶، «املا آری، دیکته خیر»، رشد آموزش ابتدایی، دوره ی یازدهم، شماره ی چهارم.
۶. لرنر، ژالت، ۱۳۹۰، ناتوانی های یادگیری نظریه ها، تشخیص و راهبردهای تدریس، ترجمه ی عصمت دانش، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

